

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова приймальної комісії
Львівського державного
університету внутрішніх справ
полковник поліції

Р. І. Благута

29 03 2019

ПРОГРАМА

**комплексного екзамену з фахових дисциплін
(фінанси, гроші і кредит, банківська система)**

Львів – 2019

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма вступного випробування з комплексного екзамену з фахових дисциплін за галуззю знань 07 Управління та адміністрування зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування освітньо-професійної програми «Фінансова розвідка» для вступників щодо здобуття освітнього ступеня магістр містить інформацію про зміст та обсяг навчальних дисциплін, теоретичні знання та практичні навички з яких необхідні для якісного складання вступних випробувань за вказаною галуззю знань та освітнім ступенем.

Вступне випробування проводиться з метою перевірки знань і умінь вступників зі спеціальних дисциплін, передбачених комплексним екзаменом і передбачає визначення рівня професійної компетенції вступника, що екзаменується.

Для успішного складання вступного випробування з комплексного екзамену з фахових дисциплін зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування необхідно мати високий рівень знань з відповідних галузей економіки і фінансів.

Вступне випробування з комплексного екзамену з фахових дисциплін зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування для вступників щодо здобуття освітнього ступеня магістр проходять у формі розв'язання тестових завдань із фахових дисциплін. Тестові завдання відповідають основним вимогам фінансової спеціальності, головними з яких є знання базових курсів навчальних дисциплін: «Фінанси», «Гроші і кредит», «Банківська система», та вміння визначати, вирізняти, ідентифікувати, активізувати попередньо набуті знання. Для вирішення тестових завдань необхідно виявити логіку мислення, аналітичні здібності, актуалізувати знання, здобуті при вивченні дисциплін.

Розроблено п'ять варіантів завдань по двадцять п'ять тестових питань.

На кожне з цих питань подано чотири варіанти відповідей, із яких правильний лише один. При вирішенні тестових завдань вступник повинен ручкою чітко виділити обраний ним номер варіанту відповіді, яку він вважає правильною. На розв'язок завдання надається 60 хвилин.

Правильна відповідь на кожне тестове питання оцінюється в 4 бали. Максимальна кількість балів, яку може набрати вступник становить 200 балів.

2. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

ФІНАНСИ

ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ ФІНАНСОВОЇ НАУКИ ЯК ПІЗНАННЯ СУТНОСТІ ФІНАНСІВ

Фінансові відносини як предмет фінансової науки. Зміст фінансів як об'єктивної економічної категорії. Методологічні основи дослідження фінансових явищ і процесів. Фінансова наука.

Фінанси як економічна категорія. Об'єктивні передумови існування фінансів. Характерні ознаки фінансів. Їх суспільне призначення, двоїста сутність фінансів. Фінанси як суспільні, економічні, грошові, розподільчі, фондоутворюючі відносини. Фінансові фонди як матеріальні носії фінансових відносин.

Функції фінансів. Розподільча функція та механізм її дії в ринкових умовах. Первинний і вторинний фінансовий розподіл. Об'єкти і суб'єкти фінансового розподілу.

Контрольна функція фінансів. Суспільне призначення фінансового контролю як форми реалізації контрольної функції фінансів. Дискусійні питання щодо суті і функцій фінансів.

Взаємозв'язок фінансів з іншими економічними категоріями в процесі вартісного розподілу. Фінанси і ціна. Фінанси і заробітна плата. Фінанси і кредит.

Фінансові ресурси, їх суть і призначення. Класифікація фінансових ресурсів. Роль і значення централізованих фондів у забезпеченні загальнодержавних потреб. Децентралізовані фінансові ресурси: суть, склад, роль у фінансуванні потреб розширеного відтворення. Фінансові резерви: види та методи формування. Механізм формування та використання фінансових ресурсів суспільства.

ТЕМА 2. ФІНАНСОВА СИСТЕМА

Суть і поняття фінансової системи країни. Структура фінансової системи України. Принципи побудови фінансової системи.

Типологізація та структуризація фінансових систем за територіальною ознакою і типами економічних систем. Організаційна структура фінансової системи. Внутрішня побудова фінансової системи.

Сфери та ланки фінансових відносин: державні фінанси, фінанси суб'єктів господарювання, міжнародні фінанси. Фінансовий ринок як забезпечуюча ланка фінансової системи. Фінансові відносини на світовому ринку.

ТЕМА 3. ГЕНЕЗИС І ЕВОЛЮЦІЯ ФІНАНСІВ

Історичний характер фінансів. Податки як „вихідна клітина пізнання фінансів”. Еволюція податкової форми одержавлення ВВП на різних етапах економічного і соціального розвитку суспільства. Бюджетоформуючі чинники суспільного розвитку. Спеціальні фінансові фонди та їх роль у фінансуванні цільових державних програм. Становлення та розвиток фінансових інституцій в умовах розбудови ринкових відносин.

ТЕМА 4. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ НАУКИ

Історичні передумови виникнення фінансової науки та її роль у суспільстві. Сутність, мета і структура фінансової науки. Об'єкт і суб'єкти фінансової науки. Загальнонаукові та спеціальні функції фінансової науки. Інструментарій, поняття та категорії фінансової науки. Еволюція фінансових теорій у XV-XIX ст. Світова фінансова наука у XX ст. та основні її напрями й наукові школи. Фінансова наука в сучасних умовах: теоретичні напрями та тенденції розвитку.

ТЕМА 5. ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА І ФІНАНСОВЕ ПРАВО

Фінансова політика – складова частина економічної і соціальної політики. Ланки фінансової політики. Фінансова стратегія. Фінансова тактика. Фінансова політика України на сучасному етапі.

Суть фінансового механізму і його складові елементи. Фінансові методи. Фінансові важелі, стимули, санкції. Організаційна структура і правовий режим фінансового механізму. Взаємодія фінансового механізму з господарським механізмом і фінансовою політикою.

Управління фінансами. Об'єкти і суб'єкти управління. Функціональні ланки процесу управління фінансами. Стратегічне й оперативне управління.

Поняття та система фінансового права. Норми та предмет фінансового права. Методи фінансово-правового регулювання. Система фінансового права та її джерела. Фінансове законодавство. Суб'єкти фінансового права та їх повноваження. Функції Президента, законодавчих і виконавчих органів влади та управління в галузі загального керівництва фінансами. Повноваження Міністерства фінансів та його структур у сфері оперативного управління фінансами. Управління фінансами на рівні міністерств, відомств, підприємств, домогосподарств. Автоматизовані системи управління фінансами.

Фінансове планування: суть, принципи, завдання. Етапи і методи фінансового планування. Система фінансових планів, їх характеристика. Зведений баланс фінансових ресурсів держави. Фінансове планування на загальнодержавному, галузевому та територіальному рівнях. Фінансові плани підприємств та організацій. Реформування фінансового планування в умовах розвитку ринкових відносин.

Фінансовий контроль. Суть, мета, завдання фінансового контролю. Принципи фінансового контролю. Класифікація фінансового контролю. Види, форми, методи фінансового контролю. Органи фінансового контролю та їх повноваження. Напрями підвищення дієвості фінансового контролю.

ТЕМА 6. ПОДАТКИ. ПОДАТКОВА СИСТЕМА

Суть податків та їх характерні ознаки. Елементи податку. Об'єкти оподаткування. Суб'єкт, платник, носій податку. Джерела сплати податків. Масштаб вимірювання податкової бази. Податкова ставка. Податкові пільги.

Класифікація податків. Види податків. Прямі податки. Непрямі податки.

Податкова система: суть, структура, основи побудови. Принципи і методи оподаткування. Податкова політика України на сучасному етапі.

Податок на додану вартість (ПДВ). Соціально-економічна суть ПДВ. Платники, об'єкт, база нарахування податку. Пільги й ставки ПДВ. Порядок обчислення ПДВ до сплати в бюджет.

Механізм справляння акцизного податку.

Платники, об'єкти оподаткування податку на прибуток підприємств. Пільги та ставки податку. Порядок сплати до бюджету.

Основи оподаткування доходів населення. Категорії платників податку на доходи фізичних осіб. Сукупний оподатковуваний дохід як об'єкт оподаткування. Пільги з податку на доходи з фізичних осіб. Побудова шкали ставок оподаткування. Особливості оподаткування доходів громадян не за місцем основної роботи.

Платежі за ресурси. Майнове оподаткування. Місцеві податки і збори.

ТЕМА 7. БЮДЖЕТ . БЮДЖЕТНА СИСТЕМА

Державні фінанси як елемент фінансової системи. Склад і структура державних фінансів.

Бюджет, як економічна та юридична категорія. Об'єктивні передумови функціонування бюджету держави. Соціально-економічне значення бюджету. Бюджет як економічна категорія. Бюджет як централізований фонд. Бюджет як основний фінансовий план держави. Розподільча і контрольна функції бюджету. Бюджетний механізм фінансового регулювання економіки. Доходи бюджету. Видатки бюджету. Бюджетна політика на сучасному етапі.

Структура і принципи побудови бюджетної системи. Поняття бюджетного устрою. Види бюджетів України. Зведений бюджет. Державний бюджет. Бюджети територіальних громад. Розмежування доходів і видатків між ланками бюджетної системи. Бюджетні права органів державної влади і управління. Бюджетне регулювання. Поняття закріплених і регулюючих доходів. Дотації, субсидії, субвенції і їх роль в збалансуванні місцевих бюджетів. Бюджетні резерви.

Роль і призначення бюджетної класифікації. Бюджетна класифікація доходів, видатків бюджету, бюджетного фінансування, державного боргу.

Бюджетний процес. Поняття та основні елементи бюджетного процесу. Організація бюджетного планування. Порядок складання, розгляду, затвердження державного і місцевих бюджетів. Виконання бюджетів. Складання звітів про виконання державного і місцевих бюджетів та їх затвердження. Касове виконання дохідної й видаткової частин державного і місцевих бюджетів.

Економічна суть доходів Державного бюджету України. Форми і методи мобілізації грошових коштів до бюджету. Класифікація доходів бюджету. Податкові надходження. Неподаткові надходження. Доходи від операцій з капіталом. Офіційні трансферти.

Соціально-економічна суть видатків бюджету. Напрями використання бюджетних коштів. Видатки державного бюджету на розвиток економіки і

науки. Склад і структура бюджетних асигнувань на соціально-культурні заходи і соціальний захист населення. Фінансування потреб національної оборони і державного управління.

ТЕМА 8. БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ

Бюджетний дефіцит як соціально-економічне явище. Причини та передумови бюджетного дефіциту. Класифікація бюджетного дефіциту. Відкритий і прихований бюджетний дефіцит. Вимушений, свідомий, активний, пасивний дефіцит бюджету. Джерела фінансування бюджетного дефіциту. Емісія грошей як форма фінансування дефіциту бюджету, її соціально-економічні наслідки. Державні позики. Умови результативності державних позик. Бюджетна політика України в галузі фінансування бюджетного дефіциту.

ТЕМА 9. ДЕРЖАВНИЙ КРЕДИТ І ДЕРЖАВНИЙ БОРГ

Економічна суть державного кредиту. Роль державного кредиту у формуванні додаткових фінансових ресурсів держави й фінансуванні дефіциту бюджету. Взаємозв'язок і відмінності між державним і банківським кредитом.

Види і форми державного кредиту. Внутрішній і зовнішній державний кредит. Державні позики. Державні грошово-речові лотереї. Використання ощадних вкладів для кредитування потреб держави. Державний позиковий фонд.

Класифікація державних позик. Правове оформлення державних позик. Види державних цінних паперів, порядок їх емісії та погашення. Способи коригування державної позикової політики.

Державний борг. Капітальний і поточний державний борг. Причини виникнення і наслідки зростання державного боргу. Джерела погашення державного боргу. Управління державним боргом.

ТЕМА 10. МІСЦЕВІ ФІНАНСИ. БЮДЖЕТНИЙ ФЕДЕРАЛІЗМ І ФІНАНСОВЕ ВИРІВНЮВАННЯ

Суть і склад місцевих фінансів. Роль місцевих фінансів у реалізації соціально-економічної політики адміністративно-територіальних формувань.

Фінансові ресурси місцевого самоврядування. Місцеві бюджети. Доходи і видатки місцевих бюджетів. Загальнодержавні податки і збори, закріплені за місцевими бюджетами. Роль місцевих податків і зборів у формуванні доходів місцевих бюджетів. Види неподаткових надходжень до місцевих бюджетів.

Склад і структура місцевих бюджетів. Видатки бюджетів територіальних громад на потреби місцевого самоврядування. Джерела надходжень та основні напрями використання. Фінансові ресурси інших органів місцевого самоврядування.

Бюджетний федералізм як наслідки явище концепції суспільних благ держави. Територіальна фінансова незбалансованість та необхідність бюджетного регулювання. Фінансове вирівнювання та методи його здійснення. Механізм надання дотацій вирівнювання, субвенцій, вилучення коштів. Фінансове

вирівнювання в контексті проведення адміністративно-територіальної реформи в Україні.

ТЕМА 11. СОЦІАЛЬНІ ПОЗАБЮДЖЕТНІ ФОНДИ

Соціальні позабюджетні фонди як складова частина державних фінансів. Необхідність існування цільових фондів. Види соціальних позабюджетних фондів, їх класифікація та характерні ознаки.

Пенсійний фонд України: призначення, джерела формування, напрямки використання. Порядок нарахування і оплати обов'язкових страхових внесків на пенсійне страхування підприємствами й громадянами.

Фонд соціального страхування на випадок тимчасової втрати працездатності: призначення, джерела формування, шляхи використання. Платники, об'єкт нарахування, ставки, джерела сплати обов'язкових платежів на соціальне страхування. Терміни сплати страхових внесків до бюджету.

Призначення, джерела формування, напрями використання фонду соціального страхування на випадок безробіття. Механізм справляння обов'язкових страхових внесків на випадок безробіття.

Фонд загальнообов'язкового соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань: призначення, порядок формування та використання.

ТЕМА 12. ФІНАНСИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Суть, функції, основи організації фінансів підприємств. Форми фінансування підприємницької діяльності. Класифікація грошових нагромаджень підприємств.

Фінанси комерційних підприємств. Комерційний розрахунок і самофінансування. Грошові нагромадження підприємств. Валовий дохід, порядок його розподілу. Валовий і операційний прибуток. Соціально-економічне значення прибутку і порядок його розподілу. Показники рентабельності. Фонди цільового фінансування, що формуються за рахунок прибутку.

Фінанси підприємств різних форм власності, організацій та підприємств, що здійснюють неприбуткову діяльність. Форми й методи фінансового забезпечення установ невиробничої сфери. Кошторисне фінансування бюджетних організацій. Нормування бюджетних асигнувань. Бюджетне фінансування установ освіти, науки, підготовки кадрів, охорони здоров'я, соціального забезпечення. Позабюджетні кошти бюджетних установ, їх види та порядок використання.

Фінанси громадських організацій і благодійних фондів. Джерела фінансування громадських організацій.

ТЕМА 13. ФІНАНСИ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Домогосподарство як суб'єкт фінансових відносин. Місце та роль домогосподарств в економічному кругообороту ресурсів. Суть і характерні ознаки фінансів домогосподарств. Формування первинних і вторинних доходів домогосподарств. Планування грошових потоків на рівні домогосподарств.

Бюджет домогосподарства та його структура. Загальні та сукупні ресурси домогосподарств. Витрати домогосподарств і напрями їх здійснення.

Мотиви та чинники заощаджень домогосподарств. Види заощаджень та їх класифікація.

Особисті фінанси, тенденції їх функціонування та розвитку в умовах ринкового середовища.

ТЕМА 14. СТРАХУВАННЯ. СТРАХОВИЙ РИНОК

Економічна необхідність, суть і роль страхування. Фінансові відносини у сфері страхування. Форми і методи страхового захисту. Система страхових фондів. Класифікація страхування за об'єктами і ознакою ризику. Обов'язкове й добровільне страхування, принципи їх реалізації.

Страховий ринок. Поняття страхового ринку та його організаційна структура. Учасники страхового ринку. Організаційні форми функціонування страхових компаній. Формування й розвиток страхового ринку в Україні.

Державний нагляд за страховою діяльністю. Ліцензування страхової діяльності.

ТЕМА 15. ФІНАНСОВИЙ РИНОК

Суть фінансового ринку, його роль у мобілізації та перерозподілі фінансових ресурсів. Класифікація фінансових ринків. Ринок позичкових капіталів. Ринок цінних паперів. Первинний і вторинний фінансові ринки. Механізм функціонування фінансового ринку.

Цінні папери як форма фіктивного капіталу. Види цінних паперів та їх характеристика. Пайові цінні папери. Боргові цінні папери. Похідні цінні папери. Приватизаційні цінні папери.

Правове регулювання фінансового ринку. Порядок реєстрації та обігу цінних паперів. Діяльність із випуску та організації обігу цінних паперів. Учасники ринку цінних паперів. Емітенти, інвестори та фінансові посередники.

Фондова біржа. Організація роботи фондової біржі. Порядок допуску цінних паперів до обігу на фондових біржах. Біржові операції та порядок розрахунків при їх здійсненні.

Перспективи розвитку фінансового ринку в Україні.

ТЕМА 16. ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Фінансовий менеджмент як різновид функціонального менеджменту. Мета, завдання і процедури фінансового менеджменту. Об'єкт і суб'єкти фінансового менеджменту. Схема організації управління фінансовими відносинами і фінансовими ресурсами. Взаємодія керованої та керуючої підсистем фінансового менеджменту.

Функціональні елементи фінансового менеджменту. Процес розробки й реалізації фінансових рішень. Етапи та складові процесу прийняття фінансових рішень. Стратегія і тактика фінансового менеджменту.

Принципи та функції фінансового менеджменту. Функції суб'єкта управління. Функції об'єкта управління.

Механізм фінансового менеджменту та його складові елементи. Рівні фінансового менеджменту. Системи забезпечення, методи, важелі, інструменти фінансового менеджменту.

Основи управління операційною діяльністю, капіталом, активами підприємств.

ТЕМА 17. МІЖНАРОДНІ ФІНАНСИ

Поняття фінансового механізму зовнішньоекономічних відносин. Суб'єкти й види зовнішньоекономічної діяльності. Правові норми регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Валютне регулювання. Валютні обмеження. Використання валютних надходжень.

Валютний курс і валютний паритет. Форми і види валютних курсів. Методика встановлення валютного курсу в Україні. Конвертованість валют.

Валютні ринки. Поняття і види валютних ринків. Правове регулювання діяльності міжбанківської валютної біржі. Організація і порядок роботи біржового валютного ринку. Котирування іноземних валют. Валютні операції. Операції типу "спот", форвардні операції, механізм їх здійснення.

Розвиток валютного ринку в Україні.

ТЕМА 18. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

Поняття та базові елементи економічної безпеки. Нормативно-правова регламентація економічної безпеки в Україні. Рівні економічної безпеки.

Сутність та місце фінансової безпеки в економічній безпеці. Підсистеми фінансової безпеки.

Механізм забезпечення фінансової безпеки. Загальні та специфічні принципи забезпечення фінансової безпеки держави. Показники оцінки стану фінансової безпеки країни. Критерії загроз національній безпеці України в економічній сфері.

ТЕМА 19. ФІНАНСИ КРАЇН З РОЗВИНЕНОЮ РИНКОВОЮ ЕКОНОМІКОЮ

Еволюційний розвиток фінансових систем економічно розвинених країн. Сучасні риси та тенденції ринкових фінансових систем.

Фінансові системи окремих країн. Фінансова система європейських країн з соціально-орієнтованою економікою. Фінансова система США. Фінансова система Великобританії. Фінансова система Японії. Фінансові системи скандинавських країн.

ТЕМА 20. ФІНАНСИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Економічна інтеграція в Європі та її цивілізаційний розвиток. Етапи економічної інтеграції ЄС: зона вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок, єдиний внутрішній ринок, економічний та валютний союз. Фінансова політика в галузі поглиблення європейської інтеграції.

Передумови та принципи європейської валютно-фінансової конвергенції (Маастрихтська угода 1992р.). Особливості організації та функціонування фінансів Європейського Союзу. Бюджетна стратегія та організація бюджетного процесу в Євросоюзі. Гармонізація та уніфікація податкової політики в межах Європейського Союзу. Спільна валютна політика і запровадження Євро. Фінансові інвестиції ЄС та їх роль у формуванні погоджених принципів фінансової політики.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Біла О.Г. Фінанси: Навч. посіб. / О.Г. Біла, І.Р.Чуй. – Львів: «Магнолія 2006», 2010. – 390 с.
2. Благун І.Г. Фінанси: Навчальний посібник / І.Г. Благун, Р.С. Сорока, І.В. Слейко. – Львів: «Магнолія – 2006», 2007. – 314 с.
3. Бюджетна система: навчальний посібник / укладачі: Р.С. Сорока, І.Г. Благун. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. – 236с.
4. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. – К.: Атіка, 2010. – 128с.
5. Василик О. Д. Теорія фінансів: підручник / О. Д. Василик. – К.: НІОС, 2003. – 416 с.
6. Венгер В.В. Фінанси: навч. посіб. / В.В.Венгер. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 732с.
7. Кириленко О. П. Фінанси (Теорія та вітчизняна практика): навчальний посібник / О. П. Кириленко. – Тернопіль: Астон, 2002. – 212 с.
8. Ковальчук С. В. Фінанси: навчальний посібник / С. В. Ковальчук, І. В. Форкун. – Львів: “Новий Світ – 2000”, 2006. – 568 с.
9. Науково-практичний коментар до Бюджетного кодексу України / кол. авторів [заг. редакція, передмова Ф.О. Ярошенка]. – К.: Зовнішня торгівля; УДУФМТ, 2010. – 592 с.
10. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): навчальний посібник / В. М. Опарін. – 4-те вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2007. – 240 с.
11. Опарін. В.М. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти): Монографія. – К.: КНЕУ, 2005. – 240с.
12. Петровська І. О. Фінанси (з елементами статистики фінансів). Навчальний посібник / І. О. Петровська, Д. В. Клиновий. – К.: ЦУЛ, 2002. – 300 с.
13. Податковий кодекс України [кодифікований]від 2.12.2010р. № 2755 – VI // Все про бухгалтерський облік. – 2012. - № 17 – 18.
14. Романенко О.Р.Фінанси: підручник. – К: Центр Навчальної Літератури, 2003. – 312с.
15. Теорія фінансів: навчальний посібник / [Леоненко П. М., Юхименко П. І., Ільєнко А. А. та ін.]; за заг. ред. О. Д. Василика. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 480 с.
16. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010р. № 2462-VI. — [Електронний

ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

17. Фінанси (теоретичні основи): підручник / М.В. Грідчіна, В.В. Захожай, Л.Л. Осіпчук та ін.: Під кер-вом і за наук. ред. М.В. Грідчіної, В.В. Захожая. – 2-е вид., випр. і допов. – К.: МАУП, 2007. – 312 с.
18. Фінанси (державні, корпоративні, міжнародні): підручник для студентів вищих навчальних закладів / В.О. Онищенко ... [та ін.]. - Київ : Центр учбової літератури, 2016. – 599 с.
19. Фінанси: вишкіл студії: навчальний посібник / [Юрій С. І., Кізима Т. О., Злепко М. П., Тріпак М. М.]; за заг. ред. д. е. н., проф. Юрія С. І. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 357 с.
20. Фінанси: Навч. посіб. / В.І. Оспіщев, Л.І. Лачкова, О.П. Близнюк та ін.; За заг. ред. В.І. Оспіщева. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 366с.
21. Фінанси: навч. посібник. / [В. С. Загорський, О. Д. Вовчак, І. Г. Благун, І. Р. Чуй]. – К.: Знання, 2006. – 247 с.
22. Фінанси: навчальний посібник / І.Р. Чуй, М.В. Сороківська. - Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2015. – 283 с.
23. Фінанси: навчальний посібник : для студентів вищих навчальних закладів / [Л.В. Лисяк ... [та ін.] ; за редакцією Л.В. Лисяк]. - Дніпро : Акцент ПП, 2017. – 297 с.
24. Фінанси: підручник / [С. І. Юрій, В. М. Федосов, Л. М. Алексеєнко, В. Г. Дем'янишин та ін.]; за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – К.: Знання, 2008. – 611 с.
25. Фінансове право / Л.К. Воронова, Г.О. Ногай, Г.О. П'ятаченко, В.І. Кравченко та ін.; Кер. авт. кол. і відп. ред. Л.К. Воронова. – Харків, 1998. – 496 с.

ГРОШІ ТА КРЕДИТ

ТЕМА 1. НЕОБХІДНІСТЬ, СУТЬ, ФУНКЦІЇ ТА ФОРМИ ГРОШЕЙ

Необхідність грошей. Гроші як форма вияву суспільних відносин. Специфіка вияву суті грошей у різних економічних системах. Раціоналістична та еволюційна концепції походження грошей. Поява грошей як об'єктивний наслідок розвитку товарного виробництва та обміну. Форми вартості грошей: проста, повна, загальна, грошова, ідеальна. Роль держави у створенні грошей.

Поняття про функції грошей та їх еволюція. Функція міри і вартості, її суть, сфера використання. Масштаб цін. Ідеальний характер міри вартості. Ціна як грошовий вираз вартості товарів. Функція засобу обігу, її суть, сфера використання; реальність і кількісна визначеність грошей у цій функції. Функція засобу платежу, її суть, відмінність від функції засобу обігу, сфера використання, еволюція. Функція засобу накопичення, її суть, сфера використання. Вплив часу на функцію засобу накопичення.

Світові гроші. Еволюція золота як світових грошей. Передумови використання національних та колективних валют як світових грошей. Взаємозв'язок функцій грошей. Вплив на функції грошей зміни їх вартості.

ТЕМА 2. ТЕОРІЇ ГРОШЕЙ ТА ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Класична кількісна теорія грошей, її основні постулати. Економічні причини появи кількісного підходу до вивчення ролі грошей. Еволюція постулатів кількісної теорії. Металістична теорія грошей. Номіналістичне трактування суті грошей послідовниками кількісної теорії. Внесок Дж. Кейнса у розвиток кількісної теорії грошей. Теорія макроекономічного аналізу: місткість ринку, принцип ефективного попиту, теорія зайнятості, норми відсотка, гранична ефективність капіталу.

Сучасний монетаризм як альтернативний напрямок кількісної теорії. Особливості монетаристських трактувань ролі держави в регулюванні економіки. Внесок М. Фрідмена у розробку монетарної політики на основі неокласичного варіанту кількісної теорії.

Зближення позицій монетаристів та неокейнсіанців у їхніх поглядах на грошово-кредитну політику в сучасних умовах. Стабілізаційна політика кейнсіанців. Кейнсіанська модель сукупного попиту та пропозиції. Стабілізаційна політика монетаристів. Монетаристська модель сукупного попиту та пропозиції. Кейнсіансько-неокласичний синтез.

ТЕМА 3. ГРОШОВИЙ ОБІГ І ГРОШОВА МАСА

Поняття грошового обігу як процесу руху грошей. Основні суб'єкти грошового обігу: фірми, сімейні господарства, державні структури, фінансові посередники. Структура сукупного грошового обігу. Грошовий обіг. Фіскально-бюджетний обіг. Кредитний обіг. Фінансовий обіг. Грошові платежі як елементарні складові грошового обігу. Основні ринки, що взаємопов'язані грошовим обігом. Національний дохід і національний продукт як визначальні параметри

грошового обігу. Економічна основа та загальна схема грошового обігу.

Основні сфери грошового обігу. Безготівковий грошовий обіг. Готівковий грошовий обіг. Співвідношення між безготівковим і готівковим грошовим обігом та подальша його тенденція. Канали надходження грошей та їх вилучення з грошового обігу. Модель сукупного грошового обігу.

Поняття грошового потоку та критерії класифікації цих потоків. Структура грошового потоку. Характеристика основних видів грошових потоків. Взаємозв'язок між окремими видами грошових потоків. Балансування потоків національного доходу і національного продукту через внутрішній та зовнішній грошові ринки.

Маса грошей, що обслуговує грошовий обіг, її склад та фактори, що визначають її зміну. Структура грошової маси. Базові гроші. Грошові агрегати. Характеристика грошових агрегатів. Первинна емісія Центрального банку. Вторинна емісія депозитних грошей комерційних банків. Грошовий мультиплікатор.

Закон кількості грошей, необхідних для обігу, його суть, вимоги та наслідки порушення вимог. Швидкість обігу грошей: поняття, фактори, що визначають швидкість обігу, вплив її на масу та сталість грошей. Порядок розрахунку швидкості обігу грошей.

ТЕМА 4. ГРОШОВИЙ РИНОК

Суть грошового ринку. Суб'єкти та об'єкти грошового ринку. Гроші як об'єкт купівлі-продажу. Особливості вияву на грошовому ринку основних ринкових ознак: попиту, пропонування, ціни.

Інституційна модель грошового ринку. Канали прямого й опосередкованого фінансування. Банки й небанківські фінансово-кредитні структури як суб'єкти грошового ринку. Економічна структура грошового ринку.

Попит на гроші. Теоретичні моделі попиту на гроші, основні мотиви сукупного попиту на гроші. Фактори, що визначають зміну попиту на гроші.

Пропозиція грошей. Теоретичні положення пропозиції грошей. Суть та механізм формування пропозиції грошей. Фактори, що визначають зміну пропозиції грошей.

ТЕМА 5. ГРОШОВІ СИСТЕМИ

Суть грошової системи, Призначення та місце в економічній системі країни. Поняття грошової системи. Склад грошової системи. Система металевого обігу: біметалізм та монометалізм. Системи паперового та кредитного обігу. Елементи грошової системи.

Основні типи грошових систем, їх еволюція. Класифікація типів грошових систем. Грошові системи ринкового та неринкового типу. Грошові системи відкритого та закритого зразка. Саморегульовані і регульовані грошові системи.

Центральний банк як орган державного регулювання грошової сфери. Методи регулювання: прямого впливу, опосередкованого впливу. Грошово-кредитна політика Центрального банку: сутність, типи, стратегічні цілі, проміжні та тактичні завдання. Інструменти грошово-кредитного регулювання.

ТЕМА 6. ІНФЛЯЦІЯ ТА СТАБІЛІЗАЦІЯ ГРОШОВОГО ОБІГУ

Інфляція: суть, форми вияву, причини та наслідки. Суть інфляції та її основні форми: повзуча, галопуюча, гіперінфляція, відкрита та закрита інфляція. Види інфляції. Вплив інфляції на виробництво, зайнятість та життєвий рівень. Інфляція у системі державного регулювання грошової сфери. Особливості інфляційного процесу в Україні.

ТЕМА 7. ГРОШОВІ РЕФОРМИ

Грошові реформи: поняття, цілі та види грошових реформ. Класифікація грошових реформ. Основні методи стабілізації валют: дефляція, деномінація, нуліфікація, девальвація, ревальвація. Основні моделі грошових реформ. Особливості проведення грошової реформи в Україні.

ТЕМА 8. КРЕДИТ У РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Теорії кредиту. Основні положення натуралістичної теорії кредиту. Основні положення капіталотворчої теорії кредиту. Необхідність кредиту. Суб'єкти та об'єкти кредитних відносин. Основні функції кредиту. Сутність процента, види, економічні межі руху та фактори зміни ставки процента. Процент в умовах інфляції. Роль процента.

ТЕМА 9. ФОРМИ ТА ВИДИ КРЕДИТУ

Форми та види кредитів. Критерії класифікації кредиту. Характеристики окремих форм кредиту, банківського, державного, комерційного, міжнародного, споживчого. Переваги і недоліки кожної з форм. Види кредиту, критерії їх класифікації.

Банківський кредит як переважний вид кредиту. Принципи банківського кредитування.

ТЕМА 10. ФІНАНСОВІ ПОСЕРЕДНИКИ У ГРОШОВО-КРЕДИТНІЙ СИСТЕМІ ДЕРЖАВИ

Сутність, призначення та види фінансового посередництва.

Фінансові посередники як суб'єкти грошового ринку. Види фінансових посередників. Загальна схема фінансового посередництва.

Банки як суб'єкти фінансового посередництва. Місце банків у системі грошового ринку.

ТЕМА 11. ЦЕНТРАЛЬНИЙ БАНК

Центральні банки, їх походження, призначення, функції та операції. Становлення та розвиток банківської системи України. Структура та правовий статус НБУ. Завдання і функції НБУ. Операції НБУ. Організація нагляду Національного банку України за діяльністю комерційних банків. Санкції, які застосовуються НБУ за порушення банківського законодавства.

Контроль та аудит у Центральному банку. Основні цілі та структура контролю у Центральному банку. Принципи та елементи ефективної системи

внутрішнього контролю у Центральному банку. Роль і завдання внутрішнього аудиту.

ТЕМА 12. ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА ТА ЇЇ ІНСТРУМЕНТИ

Сутність і цільова спрямованість грошово-кредитної політики. Стратегічні, проміжні та тактичні цілі грошово-кредитної політики держави. Інструменти грошово-кредитної політики. Інструменти прямого впливу: механізм готівкової емісії, пряме обмеження банківських кредитів, регламентування умов видачі конкретних видів кредитів. Операції на відкритому ринку. Грошово-кредитний мультиплікатор.. Грошово-кредитна політика Національного банку України.

ТЕМА 13. КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

Комерційні банки: походження, види, правові основи організації. Розвиток та формування комерційних банків України. Ліцензування банківської діяльності. Функції комерційних банків.

Операції комерційних банків, їх класифікація та загальна характеристика. Пасивні (власні, залучені та позичені ресурси) і активні (грошові кошти, кредитний портфель, цінні папери на продаж, інвестиційний портфель, майно та нематеріальні активи) операції комерційних банків. Розвиток нових видів банківських продуктів і умовах подальшого розвитку кредитних відносин.

ТЕМА 14. НЕБАНКІВСЬКІ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНІ ІНСТИТУТИ

Роль небанківських фінансово-кредитних інститутів у розвитку національної економіки. Небанківські фінансово-кредитні установи: страхові компанії, пенсійні фонди, ломбарди, фінансові компанії, спілки тощо. Особливість їх функціонування з урахуванням окремих видів фінансових інструментів. Небанківські кредитні установи. Договірні ощадні інститути: страхові компанії, недержавні пенсійні фонди. Інвестиційні небанківські посередники.

ТЕМА 15. ФІНАНСОВІ ПОСЕРЕДНИКИ ПРОВІДНИХ КРАЇН СВІТУ

Фінансові посередники США. Роль Федеральної резервної системи у функціонуванні кредитної системи США. Депозитні та не депозитні установи. Федеральна корпорація страхування депозитів.

Фінансово-кредитні посередники Великої Британії. Рівні системи фінансових посередників. Банк Англії. Фінансові посередники Німеччини. Бундесбанк – Німецький федеральний банк.

Особливості функціонування фінансових посередників Франції та Японії.

ТЕМА 16. ВАЛЮТА, ВАЛЮТНИЙ КУРС, ВАЛЮТНИЙ РИНОК

Поняття валюти. Призначення і сфера використання валюти. Види валюти: національна, іноземна, колективна. Сутність і види валютних відносин.

Валютний курс та конвертованість валют. Сутність, основи формування й види валютного курсу. Порядок визначення валютних курсів. Регулювання валютних курсів. Режим валютного курсу в Україні. Поняття, значення й ме-

ханізм забезпечення конвертованості валюти.

Валютний ринок: суть та основи функціонування. Об'єкти та суб'єкти валютного ринку. Основні види валютних операцій. Біржова та позабіржова торгівля валютою. Роль банків на валютному ринку. Фактори, що впливають на кон'юнктуру валютного ринку.

ТЕМА 17. НАЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ І КОНТРОЛЮ

Валютне регулювання; суть і необхідність. Суб'єкти валютного регулювання. Органи валютного регулювання. Механізм регулювання валютного курсу: девальвація, ревальвація, валютна інтервенція. Основні положення порядку обігу іноземної валюти на території України. Регламентація статусу валюти та порядку здійснення операцій з нею (правила купівлі-продажу, ввозу-вивозу, використання валютного виторгу, здійснення валютних платежів, накопичення золотовалютних запасів тощо). Платіжний баланс, його загальна характеристика та структура. Платіжний баланс у механізмі валютного регулювання. Золотовалютні запаси у системі валютного регулювання.

ТЕМА 18. МІЖНАРОДНА ВАЛЮТНО-КРЕДИТНА СИСТЕМА

Валютні системи: поняття, структура, призначення. Види валютних систем: національні, регіональні, світові. Поняття міжнародної валютно-кредитної системи та її елементи. Система золотого стандарту. Бреттон-Вудська валютна система. Основні засади побудови Ямайської валютної системи. Європейська валютна система.

ТЕМА 19. МІЖНАРОДНІ ВАЛЮТНО-КРЕДИТНІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Міжнародні валютно-кредитні установи та їх призначення. Поняття валютно-кредитної установи. Міжнародний валютний фонд. Міжнародний банк реконструкції і розвитку. Міжнародна асоціація розвитку. Міжнародна фінансова корпорація. Багатостороння агенція гарантування інвестицій. Міжнародний центр із врегулювання інвестиційних спорів. Банк міжнародних розрахунків.

Регіональні валютно-кредитні установи. Поняття регіональних валютно-кредитних установ. Європейський банк реконструкції та розвитку. Міжамериканський банк розвитку. Багатосторонній інвестиційний фонд. Африканський банк розвитку. Азіатський банк розвитку. Банк розвитку держав Центральної Африки. Міжнародний інвестиційний банк.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Алексєєв І.В. Гроші та кредит: навч. посібн. / І.В. Алексєєв. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. – 312 с.
2. Банківські операції: Підручник. – 2-ге вид., випр. і доп. / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін. За ред. докт. екон. наук, проф. А. М. Мороза. – К.: КНЕУ, 2002. – 476 с.

3. Величкін В.О. Банківське кредитування / В.О. Величкін, В.О. Гордієнко, М.В. Тимошенко ; Міністерство освіти і науки України, Університет митної справи та фінансів. – Дніпро : Акцент ПП, 2017. – 167 с.
4. Волошин В.С. Феномен денег / В.С. Волошин, Н.Г. Белопольский. – Киев : Освіта України, 2018. – 460 с.
5. Гроші та кредит: підручник / П.Г. Ільчук. – Львів: Сорока. – 2016 – 410 с.
6. Глущенко С.В. Гроші, кредит, кредитний ринок: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / С.В. Глущенко. – Київ :НУКМА, 2015. – 203 с.
7. Гроші та кредит : навчальний посібник для студентів галузі знань 0305 "Економіка та підприємництво» / [О.Л. Шелест ... [та ін.] ; за редакцією О.Л. Шелеста ; Міністерство освіти і науки України, Харківський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету. – Харків : О.В. Бровін, 2014. – 267 с.
8. Колотуха С.М. Гроші та кредит : навчальний посібник / С.М. Колотуха, С.А. Власюк. Київ : Знання, 2012. – 495 с.
9. Комаринська З.М. Історія грошей. / З.М. Комаринська. – Л.: Львівський банківський коледж., 2008. – 230 с.
10. Корецька Н.І. Історія грошей та кредиту країн світу : навчальний посібник / Н.І. Корецька ; Міністерство освіти і науки України, Луцький національний технічний університет. – Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2014. – 338 с.
11. Косова Т.Д. Центральний банк і грошово-кредитна політика. – Київ : ЦУЛ, 2011. – 465 с.
12. Кречотень І.М. Гроші та кредит : навчальний посібник / І.М. Кречотень, Ю.С. Худолій, О.С. Максименко. – Полтава : А.Ф. Пусан, 2018. – 113 с.
13. Кузнєцова Т. В. Гроші та кредит: навчальний посібник / Т.В. Кузнєцова, Н.М. Михайличенко, О.О. Кисельова ; Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Донбаська державна машинобудівна академія (ДДМА). Краматорськ : ДДМА, 2012. – 207 с.
14. Мазур І. М. Гроші і кредит : [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів] / І.М. Мазур, Т.Л. Гречук ; Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Івано-Франківський університет права імені Короля Данила Галицького. – Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2011. – 319 с.
15. Методичні вказівки до самостійного вивчення дисципліни «Гроші та кредит» / [укладачі : В.В. Зянько, І.М. Вальдшмідт] ; Міністерство освіти і науки України, Вінницький національний технічний університет. – Вінниця : ВНТУ, 2017. – 65 с.
16. Наумов А.Ф. Гроші та кредит : в Україні і міжнародній економіці : (теорія, практика) : навчальний посібник / А.Ф. Наумов. – Миколаїв : В.Д. Швець, 2013. – 295 с.
17. Національний банк і грошово-кредитна політика: Підручник / За ред. докт. екон. наук, проф. А. М. Мороза та канд. екон. наук, доц. М. Ф. Пуховкіної. – К.: КНЕУ, 2006. – 368 с.

18. Посікіра Р.Р. Іпотека : практичний poradник для юриста / Роман Посікіра. – Львів : Західно-український консалтинг центр, 2017. – 453 с.

19. Пуховкіна М.Ф. Центральний банк та грошово-кредитна політика : навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / М.Ф. Пуховкіна, Т.П. Остапишин, В.С. Білошапка ; Міністерство освіти і науки України, Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». – Київ : КНЕУ, 2010. – 312 с.

20. Сисоєва Л.Ю. Гроші і кредит: у схемах і таблицях : навчальний посібник / Л.Ю. Сисоєва, К.Ф. Черкашина. – Суми : Університетська книга, 2014. – 245 с.

21. Стан та перспективи розвитку кредитної кооперації : методичні рекомендації / [С.В. Іванов, ... [та ін.] ; Міжнародний центр дослідження соціально-економічних проблем модернізації та розвитку кооперації, Вищий навчальний заклад Укоопспілки "Полтавський університет економіки і торгівлі" (ПУЕТ), Інститут економіки промисловості НАН України ... [та ін.]. – Полтава : ПУЕТ, 2018. – 55 с.

22. Терес А.В. Стабілізаційні механізми сучасної грошово-кредитної. – Київ, 2012. – 212 с.

23. Тестові та практичні завдання з навчальної дисципліни «Гроші та кредит» : для студентів напряму підготовки 6.030503 «Міжнародна економіка» всіх форм навчання / [укладач С.І. Стахорська] ; Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Харківський національний економічний університет. – Харків : Видавництво ХНЕУ, 2013. – 67 с.

24. Фінанси, гроші та кредит : методичні вказівки і завдання до семінарських та практичних занять, самостійної роботи, тестові завдання / [укладачі : О.В. Мицак, М.В. Сороківська] ; Укоопспілка, Львівська комерційна академія. – Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2016. – 139 с.

25. Фінанси, гроші та кредит: [підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів] / О.О. Непочатенко ... [та ін.] ; Міністерство аграрної політики та продовольства України, Уманський національний університет садівництва. – Умань: Сочінський, 2014. – 482 с.

26. Центральний банк і грошово-кредитна політика : збірник тестових завдань / [укладачі : О.І. Копилюк, Н.С. Кульчицька] ; Укоопспілка, Львівська комерційна академія. – Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2013. – 103 с.

27. Швець В.Я. Гроші та кредит : навчальний посібник: В.Я. Швець, Н.Ф. Єфремова, О.І. Чічкань ; Міністерство освіти і науки України, Дніпродзержинський державний технічний університет (ДДТУ). – Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2015. – 301 с.

28. Шишкіна О.В. Гроші та кредит: теорія і практика. – Чернігів : Вид. Брагинець О.В., 2018. – 240 с.

29. Шпак Н.О. Фінанси, гроші та кредит : навчальний посібник / Н.О. Шпак, Н.Б. Ярошевич, О.Я. Побурко ; Міністерство освіти і науки України, Національний університет «Львівська політехніка». – Львів: Видавництво Львівської політехніки, – 415 с.

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА

ТЕМА 1. ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ, СУЧАСНИЙ СТАН ТА РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Передумови становлення і розвитку банківської системи. Характеристика банку як специфічної комерційної установи. Сутність банківської діяльності. Сучасні банківські системи та їх характеристики.

Банк як важливий елемент банківської системи, організація банківських систем. Класифікація банківських інститутів.

Принципи організації роботи банку. Банківські операції. Зміст і класифікація пасивних операцій. Сутність активних операцій. Реалізація функцій банку.

ТЕМА 2. БАНКИ ЯК СУБ'ЄКТИ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Порядок реєстрації банків. Учасники банку. Організаційно-правова форма банку. Особливості створення банку з іноземним капіталом. Порядок створення та реєстрації філій, відділень та представництв банку.

Організаційна структура діяльності банку. Структура апарату управління, структура, задачі основних функціональних підрозділів банку.

Суть ліцензування діяльності банків. Порядок одержання банківських ліцензій. Механізм одержання письмових дозволів на здійснення банківської діяльності.

Шляхи реорганізації банків. Порядок проведення злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення банків. Особливості добровільної і примусової реорганізації банків.

Банківські об'єднання, їх типи та порядок створення.

ТЕМА 3. НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ: ЗАВДАННЯ, ФУНКЦІЇ, МЕРЕЖА ТА СТРУКТУРА

Суть, роль та призначення Національного банку України (НБУ). Правовий та організаційний статус НБУ.

Завдання, функції територіальних управлінь НБУ. Функції НБУ та їх характеристика: НБУ як центральний банк держави та емісійний центр; регулювання НБУ банківської діяльності та нагляд за нею; валютний орган; банк держави; банк банків; організатор міжбанківських розрахунків; суть та економічні інструменти грошово-кредитної політики НБУ.

Операції, які виконує НБУ.

Органи управління НБУ. Організаційна структура НБУ.

ТЕМА 4. БАНКІВСЬКІ РЕСУРСИ ЯК ОСНОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКУ

Суть, значення та структура фінансових ресурсів банку. Класифікація банківських ресурсів. Характеристика власних, залучених та запозичених ресурсів банку.

Суть, значення та функції власного капіталу банку. Класифікація власних

ресурсів банку. Склад та структура власного капіталу банку. Порядок формування статутного, резервного капіталу та прибутку банку.

Залучені ресурси банку, їх суть та класифікація. Види депозитів банку. Сертифікати банку та їх різновиди. Суть та напрями депозитної політики банку. Процентна політика банку та способи нарахування процентів. Фактори процентної ставки.

Позичковий капітал банку та його складові. Облігації як інструмент формування запозичених коштів банку. Суть, значення та види міжбанківських кредитів. Кредити Національного банку України: види, вимоги, порядок здійснення. Макроекономічні умови формування запозичених коштів банку.

ТЕМА 5. ОПЕРАЦІЇ БАНКІВ З ОБСЛУГОВУВАННЯ ПЛАТІЖНОГО ОБОРОТУ

Характеристика платіжного обороту. Готівкові та безготівкові розрахунки.

Суть і принципи організації безготівкових розрахунків. Системи і законодавча база розрахунків в Україні. Відкриття і ведення банківських рахунків. Характеристика різних видів рахунків.

Форми та способи безготівкових розрахунків, сфера використання і порядок проведення розрахункових операцій. Особливості оформлення розрахункових документів та порядок їх приймання і виконання банками: розрахунки із застосуванням платіжних доручень та платіжних вимог-доручень; порядок здійснення розрахунків чеками та акредитивами; примусове та договірне стягнення (списання) коштів. Особливості розрахунків за допомогою систем дистанційного обслуговування.

Міжбанківські розрахунки в Україні. Необхідність і види міжбанківських розрахунків. Здійснення міжбанківських розрахунків через систему електронних платежів (СЕП). Основні завдання, функції та принципи організації роботи СЕП. Програмно-технологічна структура СЕП. Особливості застосування внутрішньобанківських платіжних систем. Здійснення міжбанківських розрахунків через прямі кореспондентські відносини.

ТЕМА 6. ОРГАНІЗАЦІЯ ГРОШОВОГО ОБІГУ В БАНКАХ

Організація готівкових грошових розрахунків. Суть і принципи організації готівкових грошових розрахунків.

Загальна характеристика касових операцій банку. Загальні положення та вимоги до касових операцій банку. Касові операції та планування касових оборотів банку: організація касової роботи в банках, підрозділи для проведення касових операцій, режими функціонування приходних та видаткових кас.

Касові операції банків з клієнтами. Види та порядок оформлення касових операцій. Приймання та видача готівки з каси банку. Здійснення касових операцій через банкомати. Загальні вимоги до організації діяльності банків з перевезення готівки та інших цінностей. Особливості зберігання грошових коштів у банку. Порядок вилучення з обігу та передавання для дослідження сумнівних банкнот та монет.

Забезпечення касової роботи в банку. Забезпечення банків зразками банкнот та їх зберігання. Передавання готівки банками своїм філіям (відділенням), а також між банками. Особливості формування і пакування банкнот та монет національної валюти.

Регулювання обігу готівки банківськими установами та контроль за веденням касових операцій. Визначення касових оборотів банків та емісійного результату. Здавання та отримання банками підкріплень готівкою національної валюти через територіальні управління НБУ.

ТЕМА 7. КЛАСИФІКАЦІЯ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ І ПОСЛУГ

Лізингові операції. Сутність та економічне значення лізингу. Класифікація видів лізингу та принципи розвитку лізингового бізнесу. Види лізингових платежів та методика їх розрахунку. Ризики лізингових операцій.

Факторингові операції. Основні поняття та елементи факторингу. Класифікаційна характеристика видів та форм факторингу. Механізм здійснення факторингової операції. Факторинг у зовнішньоекономічній діяльності. Вартість факторингової послуги. Ризики, що виникають при здійсненні факторингової операції.

Форфейтинг. Основні поняття та елементи форфейтингу. Механізм здійснення та вартість форфейтингової операції. Ризики, пов'язані зі здійсненням форфейтингової операції.

Гарантійні послуги банків. Посередницькі, консультаційні та інформаційні послуги. Довірчі (трастові) послуги. Організація послуг щодо зберігання цінностей у банку.

Операції банку з дорогоцінними металами та дорогоцінним камінням. Банки як суб'єкти ринку дорогоцінних металів. Загальна характеристика банківських операцій з дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням.

ТЕМА 8. БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ ЯК ОСНОВА ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

Суть, значення та необхідність кредиту. Форми та функції кредиту. Класифікація банківських кредитів та їх характеристика. Принципи та правила кредитування.

Порядок надання і способи погашення кредитів для юридичних осіб. Кредитна угода та порядок її оформлення. Плата за кредит та її диференціація.

Форми забезпечення повернення банківських позичок (застава, гарантія, перевідступлення боргу, іпотека страхова угода).

Кредитний портфель банку: суть, класифікація та порядок його формування.

Особливості надання та погашення окремих видів кредиту. Споживчий банківський кредит та його особливості. Консорціум та паралельні кредити. Кредити під цінні папери. Контокорентний кредит. Поточний рахунок з овердрафтом. Іпотечні кредити. Обліковий кредит. Позики під заставу банків.

ТЕМА 9. ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Суть, значення та характеристика інвестицій. Напрями участі банків в інвестиційному процесі. Відмінні риси інвестиційної і кредитної діяльності банків. Основні цілі інвестиційної діяльності банків. Емісійна діяльність банку на ринку цінних паперів. Прямі банківські інвестиції.

Інвестиційні банки та специфіка їх діяльності. Інвестиційний портфель банку: суть, порядок, принципи формування та класифікація.

Інвестиційна стратегія та інвестиційна політика банку.

ТЕМА 10. БАНКІВСЬКЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ ЗОВНІШНЬО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Суть валютних операцій банку та їх характеристика. Порядок ліцензування банківських валютних операцій. Види операцій банку в іноземній валюті.

Суть та види валютних курсів. Крос-курс та методи його визначення.

Поточні операції банку, пов'язані з рухом капіталу та їх загальна характеристика.

Суть документарних розрахунків. Форми міжнародних розрахунків: інкасо, акредитив, банківський переказ. Суть та види інкасо. Умови виконання документарного інкасо. Схема документообороту при використанні інкасо.

Види акредитивів та їх характеристика. Послідовність здійснення міжнародних розрахунків при використанні акредитивів.

Суть, види та загальна характеристика банківського переказу. Механізм здійснення міжнародних розрахунків з використанням банківського переказу.

Валютна позиція банку та порядок її визначення. Суть відкритої та закритої валютної позиції банку. Коротка та довга відкрита валютна позиція банку. Норматив ризику загальної відкритої (довгої/короткої) валютної позиції банку, механізм його розрахунку та нормативне значення. Фактори впливу на розмір відкритої валютної позиції банку.

ТЕМА 11. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

Система інформаційного забезпечення фінансово-економічного аналізу банків. Вимоги до фінансової та статистичної звітності банку. Форми звітності банку та їх характеристика. Мета аналізу пасивних операцій банку. Етапи проведення аналізу пасивів банку. Аналіз власного капіталу банку та його складових. Порядок проведення аналізу зобов'язань банку.

Загальний аналіз активних операцій банку. Вертикальний та горизонтальний аналіз активів банку. Групування статей активу балансу банку за суттю банківських операцій, принципами ліквідності, доходності, ризику. Аналіз активів банку за допомогою системи коефіцієнтів.

Доходи, витрати, прибуток банку: їх суть, класифікація та механізм розрахунку.

Дохідність банку та порядок її визначення. Аналіз показників ефективності діяльності банку.

Ліквідність та платоспроможність банку. Оцінка ресурсної бази банку з позицій ліквідності та забезпеченості потреб банку в ліквідних коштах.

ТЕМА 12. УЗАГАЛЬНЮЮЧА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ-КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Суть і необхідність узагальнюючої оцінки фінансового стану банку.

Суть та значення рейтингів. Проблеми становлення цілісної системи рейтингів. Типи рейтингових оцінок. Групи користувачів рейтингових оцінок. Види рейтингів банків. Рейтингова оцінка загального стану та стабільності банківської системи "CAMELS". Основні компоненти рейтингової оцінки "CAMELS" та їх характеристика. Суть цифрового рейтингу та порядок його визначення за всіма компонентами. Механізм визначення комплексної рейтингової оцінки для окремого банку. Критерії оцінки достатності капіталу (С), якості активів (А), менеджменту (М), надходження (Е), ліквідності (L), чутливості до ринкового ризику (S). Процедура затвердження рейтингу банку.

ТЕМА 13. БАНКІВСЬКИЙ МАРКЕТИНГ

Суть банківського маркетингу та механізм його здійснення. Основна мета банківського маркетингу.

Принципи організаційного процесу банківської діяльності та їх характеристика. Структура банку та характерні чинники впливу на неї. Процес розробки стратегії банківського маркетингу.

Принципові схеми побудови банку. Основні групи організаційних структур банку.

Механізм реалізації стратегії банківського маркетингу.

ТЕМА 14. БАНКІВСЬКИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Суть банківського менеджменту.

Об'єкти та суб'єкти фінансового менеджменту банку. Функції фінансового менеджменту банку. Фінансовий механізм управління в банку. Фінансове лінування в банку. Складові фінансового плану та їх характеристика. Регулювання діяльності банку. Фінансовий контроль та його складові. Інформаційна база фінансового менеджменту.

Модель фінансового менеджменту банку. Фінансові служби банку та їх взаємозв'язок.

Суть управління активами і пасивами банку. Завдання банку щодо управління активами і пасивами банку та їх загальна характеристика. Принципи управління активами і пасивами банку.

Етапи управління банківськими ризиками. Категорії банківських ризиків. Фінансові банківські ризики. Суть кредитного, депозитного, валютного, відсоткового і інвестиційного ризиків та методи їх оцінки. Функціональні ризики банку. Інші зовнішні ризики банку.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Банківська діяльність: Навчальний посібник / З.Б.Живко. – К. : Алерта, 2012. – 248 с.

2. Банківська безпека: Навч. посіб. / О. Д. Вовчак, Ю. О. Самура, В. А. Сидоренко, В. А. Вареник. — К.: Знання, 2013. — 237 с.
3. Банківська система : навчальний посібник / Ю.Є. Холодна, О.М. Рац ; Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Харківський національний економічний університет. - Харків : ХНЕУ, 2013. – 314 с.
4. Банківська система : навчальний посібник / П.М. Карась ... [та ін.]. - Херсон, Олді-плюс, 2015. – 291 с.
5. Банківська система України : інституційні зміни та інновації : колективна монографія / [Л.О. Примостка ... [та ін.] ; Міністерство освіти і науки України, Державний вищий навчальний заклад “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”. – Київ: КНЕУ, 2015. – 434 с.
6. Банківська інфраструктура в Україні : монографія / Уляна Володимирівна Владичин, Мар'яна Володимирівна Федик ; Міністерство освіти і науки України, Львівський національний університет імені Івана Франка.-Львів : Растр-7, 2016. – 224 с.
7. Генеза банківських криз : монографія / [М.І. Диба ... [та ін.] ; за загальною редакцією М.І. Диби і А.М. Мороза ; Міністерство освіти і науки України, Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана". - Київ : КНЕУ, 2014. - 578 с.
8. Горалько О.В., Козій І.С. Банківська діяльність: навчальний посібник / О.В.Горалько, І.С.Козій. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – 336 с.
9. Гроші та кредит : навчальний посібник для студентів галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво» / [О.Л. Шелест ... [та ін.] ; за редакцією О.Л. Шелеста ; Міністерство освіти і науки України, Харківський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету. – Харків : О.В. Бровін, 2014. – 267 с.
10. Гроші та кредит : практикум : (для нефінансових спеціальностей) : навчальний посібник / [С.А. Кузнецова ... [та ін.] ; за загальною редакцією С.А. Кузнецової ; Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля. – Дніпропетровськ : Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2014. – 134 с.
11. Ефективність та конкурентоспроможність банківської системи України : монографія / [Г.Т. Карчева ... [та ін.] ; за загальною редакцією Г.Т. Карчевої ; Міністерство освіти і науки України, Державний вищий навчальний заклад "Університет банківської справи". – Київ: ДВНЗ "Університет банківської справи", 2016. – 279 с.
12. Еш С.М. Фінансовий ринок [Текст]: Навч. посібник/ С.М. Еш; Нац. ун-т харч. технологій.-К.: Центр учбової літератури, 2011. - 528с.
13. Копилюк О. І., Музичка О. М. Банківські операції. Навч. посібник [2-ге вид. випр. і доповн.]. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 536 с.
14. Кощєєв О. О. Цінні папери та фондовий ринок : навч. посібник / О. О. Кощєєв. – К. : Експерт-Консалтинг, 2010. – 461 с.
15. Левандівський О.Т. Банківські операції : навчальний посібник / О.Т. Левандівський, П.Е. Деметер. – Київ: Знання, 2012. - 463 с.

16. Мазаракі А.А. Регуляторна політика у сфері зовнішньої торгівлі [Текст]: монографія/ А. А. Мазаракі, Т. М. Мельник. -К.: КНТЕУ, 2010. -470 с
17. Моделювання процесів оцінки ефективності банківської системи: монографія / С.О. Хайлук; Національний банк України, Університет банківської справи. - Київ : УБС НБУ, 2014. - 334 с.
18. Мозговий О.М. Фондовий ринок : підручник / О.М. Мозговий ... [та ін.] ; за загальною редакцією О.М. Мозгового ; Міністерство освіти, науки, молоді і спорту України, Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана". – Київ: КНЕУ, 2013. – 543 с.
19. Науменкова, С.В. Ринок фінансових послуг [Текст] : навч.посібник/ С. В. Науменкова, С. В. Міщенко . - К.: Знання, 2010. - 532 с.
20. Офіційний сайт Асоціації українських банків [Електронний ресурс] // [www. aub.org.ua](http://www.aub.org.ua).
21. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] // [www. ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).
22. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс] // www.ssmc.gov.ua.
23. Правові основи контрольно-наглядових повноважень Національного банку України : монографія / Т.А. Латковська, А.В. Марущак ; Міністерство освіти і науки України, Національний університет "Одеська юридична академія". - Чернівці : Технодрук, 2017.- 159 с.
24. Проблеми та перспективи правового регулювання валютних відносин в Україні : монографія / М.В. Старинський ; Національний банк України, Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України". Суми : Мрія, 2015. – 342 с.
25. Професійна діяльність на ринку цінних паперів: депозитарна діяльність : навч.-метод. посіб. - Вид. 3-є, переробл. та допов. - К. : АДС УМКЦентр, 2011. - 486 с.
26. Реверчук С.К. Фінансова стабільність банків в Україні : організаційно-управлінські аспекти : монографія / С.К. Реверчук, А.В. Фалюта; Міністерство освіти і науки України, Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2011.– 206с.
27. Симов'ян С.В. Діяльність банків в Україні по запобіганню та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом: фінансово-правові основи : монографія /С.В. Симов'ян.–Харків: Золота миля, 2011.–415 с.
28. Сороківська З.К. Грошово-кредитні системи зарубіжних країн: навч.посібник/ З. К. Сороківська , Г. Р. Баянт. -Тернопіль: ТНЕУ, 2010. -240 с.
29. Сучасний механізм функціонування регіональної банківської системи : монографія / С.Б. Єгоричева, О.В. Гасій ; Вищий навчальний заклад Укоопспілки "Полтавський університет економіки і торгівлі". - Полтава : ПУЕТ, 2016. – 217 с.
30. Україна. Закон. Про Національний банк України: від 20 травня 1999 р. №679-XIV [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – (Офіційний веб-сайт Верховної Ради України). - Режим доступу:www.zakon.rada.gov.ua. – (За-

конодавча база).

31. Україна. Закон. Про банки і банківську діяльність: від 07 грудня 2000 р. №2121-III [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – (Офіційний веб-сайт Верховної Ради України). - Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua. – (Законодавча база).

32. Україна. Закон. Про зовнішньоекономічну діяльність: від 16.04.1991 року №959-XII [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – (Офіційний веб-сайт Верховної Ради України). - Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua. – (Законодавча база).

33. Україна. Закон. Про цінні папери та фондовий ринок: від 23.02.2006 року №3480-IV [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – (Офіційний веб-сайт Верховної Ради України). – Режим доступу: www.portal.rada.gov.ua. – (Законодавча база).

34. Фінансова безпека банківської діяльності: навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни "Безпека банків" /С.М. Побережний, О.Л. Пластун, Т.М. Болгар; Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України". – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2010. – 112 с.

35. Фінанси, гроші та кредит : [підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів] / О.О. Непочатенко ... [та ін.] ; Міністерство аграрної політики та продовольства України, Уманський національний університет садівництва. – Умань : Сочінський, 2014. – 482 с.

36. Формування монетарної політики Національного банку в контексті забезпечення сталого розвитку економіки України : монографія / О.М. Колодізев, І.О. Губарева, Є.М. Огородня ; Міністерство освіти і науки України. Харків : ІНЖЕК, 2015. – 325 с.

37. Центральний банк та грошово-кредитна політика : тестові завдання для проведення контролю знань : методичні рекомендації для студентів денної форми навчання спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" / Р.В.Костенко. - ПрАТ "ВНЗ "Міжрегіональна академія управління персоналом", Одеський інститут. - Одеса : Астропринт, 2017. – 23 с.

**Голова фахової атестаційної
комісії з комплексного екзамену
з фахових дисциплін,
д.е.н., доцент**

Г.В. Миськів